

Huisartsenzorg onvoldoende toegankelijk voor kinderen zonder documenten

KIND VAN DE REKENING

Volgens het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind hebben alle kinderen recht op een gezond leven en een goede gezondheidszorg. In de praktijk blijkt dit voor ongedocumenteerde kinderen niet altijd het geval. Pharos deed onderzoek naar de toegankelijkheid van de huisartsenpraktijk voor deze groep kinderen.

JANNEKE VAN DEN HURK

In Nederland wonen naar schatting 30.000 kinderen zonder documenten (illegaal). Ongeacht hun illegale status hebben deze kinderen recht op medisch noodzakelijke zorg. Geen overbodige luxe gezien de uiterst stressvolle en ongezonde situatie waarin veel van deze kinderen hun jeugd doorbrengen. Uit het onderzoek *Gezondheidszorg is een recht, geen gunst* (Pharos, 2009) komt naar voren dat er verschillende belemmeringen bestaan die maken dat de gang naar de huisarts voor kinderen zonder documenten minder vanzelfsprekend is dan voor Nederlandse kinderen. Een verontwaardigende situatie, zeker gelet op de omstandigheden waarin de kinderen op-

groeien. Het onderzoek biedt naast inzichten in de status-quo ook aanbevelingen om deze te verbeteren ten gunste van deze kwetsbare kinderen.

KLACHTEN

De somatische klachten waarmee ongedocumenteerde kinderen bij de huisarts komen, verschillen niet veel van de klachten van andere kinderen. Ook zijn ze niet vaker ziek. De geïnterviewde huisartsen melden vooral keel-, neus- en oorproblemen en maagklachten. Volgens één van de artsen houden de maagklachten verband met ongezonde voeding: de kinderen zouden vooral fastfood eten en te weinig groente en fruit. Daarnaast kampen deze kinderen dikwijls met overgewicht omdat ze uit angst voor de vreemdelingenpolitie bin-

▲ **Ongedocumenteerde kinderen krijgen geen preventieve zorg zoals vaccinaties.**

nen blijven, televisie kijken en weinig bewegen. Punt van zorg is dat ongedocumenteerde kinderen buiten het gezichtsveld vallen van de GGD en niet worden benaderd voor preventieve zorg zoals vaccinaties of meetmomenten door de schoolarts.

Ongedocumenteerde kinderen blijken vaker last te hebben van psychische klachten dan hun leeftijdgenootjes. Ter verklaring hiervoor voeren de artsen diverse redenen aan. Met name de chronische stress bij de ouders heeft een grote impact op de kinderen. De kinderen nemen dikwijls veel te jong de verzorgende rol van de ouders over omdat die teveel in beslag worden genomen door de problemen ►

HET ONDERZOEK

Voor het onderzoek naar de toegankelijkheid van de eerstelijnszorg aan kinderen zonder documenten hebben kwalitatieve interviews plaatsgevonden met tien huisartsen uit de vier grote steden, waaronder twee straatdokters. Daarnaast zijn er interviews gehouden met een GGD-functionaris, een kinderarts en enkele hulpverleners die werken met ongedocumenteerden. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een afstudeerproject van de hbo-opleiding sociaal en juridische dienstverlening. De afstudeerscriptie *Gezondheidszorg is een recht, geen gunst* is gratis te downloaden via www.pharos.nl.

► rondom de illegaliteit. Daarnaast hebben de kinderen soms geen vaste verblijfplaats en zijn ze dus eigenlijk altijd op de vlucht. Dit voortdurende verkassen brengt veel spanning en onzekerheid met zich mee.

Daarnaast kunnen ook de omstandigheden binnenshuis ernstig te wensen overlaten. Hoewel dit onderling verschilt, wonen veel gezinnen in kleine, gehorige en slecht onderhouden huizen. Meestal hebben de kinderen geen eigen kamer. Geld voor speelgoed, aansluiting bij een sportclub of andere activiteiten ontbreekt. Eén van de huisartsen vertelt: 'Ik kwam een keer bij een gezin dat geen verwarming bleek te hebben. Twee kinderen zaten in winterjassen onder een deken op de bank televisie te kijken. De schimmel zat op de muren.'

Door de stressvolle situatie en slechte leefomstandigheden lopen de kinderen een meer dan gemiddelde kans op het ontwikkelen van klachten als depressiviteit, angst, bedplassen, onhandelbaar en druk gedrag, veel huilen of extreme afhankelijkheid. Behandeling van deze klachten is extra moeilijk omdat doorverwijzing naar de tweede lijn zoals ggz-instellingen of psychotherapie problematisch verloopt.

ANGST EN ONDUIDELIJKHEID

De angst om opgepakt te worden door de vreemdelingenpolitie leeft sterk onder ongedocumenteerden. Dit maakt dat ze niet graag op straat komen en ook contact mijden met een huisarts, zelfs als het om hun kinderen gaat. Wanneer er wel contact met de huisarts wordt gezocht, is het voor de huisarts lastig om continuïteit van de zorg te waarborgen. Het kind is mogelijk weer verhuisd voordat het volgende consult kan plaatsvinden. Ook de onbekend-

heid met de achtergrond van het kind vormt een obstakel voor adequate zorg. Uit onvermogen grijpen sommige artsen naar ad-hoc oplossingen. 'De huisarts geeft kalmerende medicijnen aan een kind met gedragsproblemen. Het kind wordt dan rustig maar het is geen goede oplossing voor het kind op de langere termijn', legt één van de artsen uit.

Onduidelijkheid over het begrip medisch noodzakelijke zorg blijkt een belangrijke belemmering voor het bieden van zorg. Ondanks de illegaliteit van ongedocumenteerden hebben artsen wél de plicht om hun medisch noodzakelijke zorg te verlenen. Echter door de onduidelijkheid over dit begrip is er een tweedeling ontstaan onder huisartsen. Aan de ene kant zijn er huisartsen die alle zorg geven die zij nodig achten. Zij gaan hierbij verder dan strikt genomen medisch noodzakelijk. Aan de andere kant zijn er huisartsen die minimale of geen zorg bieden omdat zij veronderstellen dat alleen hulp geboden mag worden wanneer het kind in levensgevaar verkeert. Dit is echter niet het geval; alle zorg die onder het sociale verzekeringspakket valt is medisch noodzakelijke zorg.

ZORGPLICHT OF GUNST?

Een andere belemmering voor het verkrijgen van zorg is dat de 100 procent vergoedingsregeling voor oninbare kosten is teruggebracht naar een vergoeding van 80 procent. Hoewel de artsen uit het onderzoek stellen door te gaan met zorgverlening aan ongedocumenteerden ondanks deze maatregel uiten zij wel hun twijfel over deze bereidheid bij anderen en met name bij artsen die weinig ervaring met deze groep hebben. Bovendien zou de maatregel ertoe kunnen leiden dat huisartsen afzien van het aannemen van nieuwe ongedocumenteerde patiënten. Sommige huisartsen zouden al terughoudend worden als iemand met een buitenlandse naam en accent opbelt om een afspraak te maken. Dat er een uitzondering is gemaakt voor kosten van zorg rond zwangerschap en geboorte, waarvan de oninbare kosten voor 100 procent vergoed blijven, wordt gezien als pluspunt.

Veel ongedocumenteerden zijn niet op de hoogte van de zorgplicht van artsen. Zij menen geen gebruik te kunnen maken van de gezondheidszorg in Nederland omdat zij geen verzekering hebben en de kosten niet uit eigen zak kunnen betalen. Naast deze onbekendheid vormen angst en schaamte eveneens een belemmering tot het toegang zoeken tot zorg. De angst geldt met name voor het moeten verstrek-

ken van persoonlijke gegevens. Men is bang dat huisartsen deze gegevens doorspelen aan de vreemdelingenpolitie. De schaamte heeft betrekking op het niet zelf kunnen betalen voor de medische zorg. Het aanvaarden van gratis zorg ervaren sommige ongedocumenteerden als een blamage. Hierdoor wachten ze te lang om naar de huisarts te gaan, zeker voor zichzelf maar ook voor hun kinderen, wat de klachten onnodig erger maakt.

SUGGESTIES TER VERBETERING

Alhoewel in het onderzoek slechts een beperkt aantal interviews is afgenomen, zijn daar toch enkele punten uit te halen die de zorgverlening aan ongedocumenteerde kinderen kunnen verbeteren:

- Eerstelijnszorg moet drempelloos zijn voor alle kinderen. De 80 procent vergoedingsregel moet weer 100 procent worden als het kinderen betreft tot achttien jaar. Goede voorlichting is belangrijk om een einde te maken aan de onduidelijkheid en onbekendheid onder huisartsen over zorgplicht en vergoedingen. Dit geldt ook voor de huisartsassistent.
- Voorlichting aan ongedocumenteerden zelf is eveneens een *must*. Als zij beter op de hoogte zijn van hun rechten én hun plichten zal de zorgverlening soepeler verlopen.
- In iedere (grote) stad moet een aandachtfunctionaris met medische achtergrond komen als centraal aanspreekpunt rondom de zorg aan ongedocumenteerden.
- In Rotterdam verlenen zogenaamde straatdokters specifieke zorg aan ongedocumenteerden. Het verdient aanbeveling om dit voorbeeld ook in andere steden na te volgen.

Iedereen heeft recht op gezondheidszorg! Jij ook!

Speciaal voor jongeren zonder documenten heeft een aantal organisaties, waaronder Pharos, de folder *Iedereen heeft recht op gezondheidszorg! Jij ook!* ontwikkeld. In de

folder staan adressen, informatie en uitleg rondom zorg en zorgverlening. De folder is zowel in het Nederlands als in het Engels geschreven en gratis te bestellen via www.pharos.nl.